

Sesja edukacyjna „Jeśli nie pamięć, to co? Edukacja w miejscach pamięci narodowej”, Opole, 13 czerwca 2017 r.

Sesja edukacyjna „Jeśli nie pamięć, to co? Edukacja w miejscach pamięci narodowej” została zorganizowana 13 czerwca 2017 r. przez Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach-Opolu (CMJW) po raz trzynasty. W obradach, które odbyły się w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Opolu, sąsiadującej z opolską siedzibą Muzeum, wzięło udział ok. 60 osób. Byli to m.in. nauczyciele, pracownicy muzeów, przedstawiciele ośrodków metodycznych oraz – w ostatniej części – laureaci Konkursu na projekt historyczny pt. „Póki nie jest za późno”.

Sesja odbywała się pod hasłem „Pamięć historyczna jako źródło wiedzy aktywnej”. Jej celem było ukazanie potrzeby przemian dotychczasowej narracji edukacyjnej, która wiążąc wydarzenia europejskiej przemocy masowej XX w. z doświadczeniem historycznym i praktykami komemoracyjnymi, podkreślała ich znaczenie w kontekście przeszłości. Wiek XXI wskazuje, że wiedza historyczna powinna stać się narzędziem aktywnego poznania i uczestnictwa w teraźniejszości. Perspektywą, która uwrażliwia ucznia oraz edukatora na przemiany dzisiejszego świata, a tym samym poszerza znaczenie doświadczeń historycznych, są nauki o prawach człowieka, a także idąca za nimi praktyka zapobiegawcza.

W ramach sesji odbyły się warsztaty pt. „Prewencja i prawa człowieka”. Ich ideą była analiza znaczenia wiedzy o przeszłości, w tym historii II wojny światowej oraz doświadczeń z niej wynikających, we współczesnej edukacji o prawach człowieka. Kluczowym elementem warsztatów było ukazanie potencjału edukacyjnego i narracyjnego CMJW w Łambinowicach-Opolu oraz refleksja nad tym, w jaki sposób Muzeum może uczestniczyć w dyskusji na temat praw człowieka i o zapobieganiu ludobójstwu we współczesności, przy zachowaniu wobec niej swojego martyrologicznego i komemoracyjnego profilu. Autorką tak sformułowanych idei i koncepcji sesji CMJW była Małgorzata Wosińska z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, specjalizująca się w antropologii ludobójstwa i prowadząca badania jakościowe nad zjawiskiem trau-

my, a także prace o charakterze edukacyjnym oraz wystawienniczym w miejscach pamięci.

Sesja podzielona została na trzy części. W pierwszej z nich „Aktywna pamięć. Aktywny podmiot” omówione zostały problemy i wyzwania stojące przed pedagogami pamięci w XXI w. Druga część pt. „Prawa człowieka i prewencja. Wprowadzenie” stanowiła okazję do dyskusji na temat znaczenia edukacji szkolnej w zakresie przeciwdziałania przemocy oraz wpływu ideologizowanej edukacji na rozwój wypadków ludobójczych. Temat ten został rozwinięty w ostatniej części warsztatów pt. „Pedagogika szkolna w miejscu pamięci. O znaczeniu pracy zespołowej”. Zakończyła je refleksja nad rolą miejsc pamięci w kształtowaniu człowieka odpowiedzialnego za teraźniejszość i przyszłość. Tradycją sesji stało się, że kończy ją finał ogólnopolskiego Konkursu na projekt historyczny „Póki nie jest za późno”. Tak było i tym razem. A oto bardziej szczegółowa relacja z wydarzenia.

Otwarcia sesji dokonała dr Violetta Rezler-Wasielewska, dyrektor CMJW w Łambinowicach-Opolu, która krótko przedstawiła historię i założenia sesji edukacyjnej, organizowanych przez Muzeum od 2003 r. Trzy kolejne części, łączące elementy wykładu z warsztatami, poprowadziła Małgorzata Wosińska. Rozpoczęła je od omówienia wyzwań, stojących przed pedagogami pamięci w XXI w. oraz wskazania praktyk aktywizujących uczniów, tak aby doświadczenie historyczne stało się dla nich punktem odniesienia wobec współczesności. Nawiazując do wypowiedzi Eleonory Roosevelt podkreśliła, że prawa człowieka nie są wyłącznie zbiorem słów, które dotyczą przedstawicieli państw. Ich przestrzeganie zaczyna się w domu i w najbliższym otoczeniu każdego człowieka. W tym kontekście Miejsce Pamięci Narodowej w Łambinowicach stanowi doskonały krajobraz do wielonarodowego i wielokulturowego dyskursu. Istotne dla M. Wosińskiej w omówieniu przez nią przemian pamięci było ponadto odniesienie się do tzw. dobrych praktyk edukacyjnych i artystycznych ze współpracy z Państwowym Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu, Muzeum Stutthof w Sztutowie oraz własnych badań, które przeprowadziła w Rwandzie.

W kolejnej części sesji pt. „Prawa człowieka i prewencja” została omówiona kwestia praw człowieka, których geneza związana jest bezpośrednio z wydarzeniami II wojny światowej i pojęciem „ludobójstwa”, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki godności jednostki zarówno w czasie pokoju, jak i warunkach wojennych, oraz traktowania jeńców wojennych w kontekście wydarzeń historycznych i współczesnych. Za materiał do rozważań posłużył film edukacyjny CMJW – *Łambinowice. Muzeum i miejsce pamięci*, z którego uczestnicy sesji wy-

łonili fragmenty istotne dla omawiania nie tylko historii, ale również takich zagadnień, jak godność ludzka czy odpowiedzialność za drugiego człowieka. Warsztaty były okazją do zaprezentowania idei i metod mających na celu – poprzez aktywizację ucznia – pokazanie, że lekcje historii i wizyty w miejscu pamięci stanowią nie tylko wiedzę teoretyczną, ale i praktyczną, pozwalającą na lepsze rozumienie współczesnych konfliktów (europejskich i pozaeuropejskich). A także, które wskazują, że przeciwdziałanie w tym względzie nie musi oznaczać tylko działań podejmowanych przez polityków czy służby mundurowe, ale może być realizowane przez każdego z nas jako świadoma postawa w życiu codziennym w czasach pokoju.

W ostatniej części „Pedagogika szkolna w miejscu pamięci. O znaczeniu pracy zespołowej” M. Wosińska pokazała, że Muzeum, jako jedno z nielicznych znanych jej miejsc, nie tylko stworzyło reprezentację przeszłości, ale też nazwało i zmierzyło się z historią miejsca, jakim się opiekuje. Czy i jak można ten fakt wykorzystać w edukacji o prawach człowieka, rozmawiano później. Wspólnie analizowano także możliwości nauczania na ten temat w szkołach – wyszukując elementy szkolnej podstawy programowej oraz omawiając efektywne metody pracy z uczniami.

Ideą edukacji na temat praw człowieka – podkreślała M. Wosińska – jest założenie o możliwości praktycznego zastosowania wiedzy zamiast tylko teoretycznej interpretacji dyskursu oraz konieczność podjęcia dialogu pomiędzy różnego rodzaju podmiotami i instytucjami – stąd potrzeba wprowadzenia podejścia interdyscyplinarnego. Istotnym elementem edukacji na temat praw człowieka są dwie przestrzenie edukacyjne: szkolna – za pośrednictwem oferowanej wiedzy i sposobu jej przekazywania ma szansę kształtować odpowiednie postawy obywatelskie (uczyć młodego człowieka odpowiedzialności i znaczenia ludzkiej godności), oraz martyrologiczna – konfrontująca obywatela z trudną historią nie tylko poprzez dyskurs, ale przede wszystkim poprzez doświadczenie materialnego dziedzictwa (miejsce pamięci, cmentarz) oraz dziedzictwa emocjonalnego (kontakt ze świadkami historii, zapośredniczone relacje).

Zakończenia obrad dokonała dr Violetta Rezler Wasielewska. Ona również poprowadziła ostatnią część sesji, czyli finał IX edycji ogólnopolskiego Konkursu na projekt historyczny pt. „Póki nie jest za późno”, w trakcie którego ogłoszono wyniki (patrz: s. 222), wręczono nagrody laureatom oraz odbyła się prezentacja wyróżnionych projektów.

Iwona Cichoń